

Javaslat a
„[Cserépfalu folklórja, hagyományápolás című érték]”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Készítette:
Méreg Lajosné (név)

.....(aláírás)
Cserépfalu,2015 szept.(település,dátum)
(P.H.)

I.
A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Méreg Lajosné
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Méreg Lajosné
Levelezési cím: 3413 Cserépfalu, Kossuth út 161.
Telefonszám: 49/423-218
E-mail cím:

II.
A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

- 1.A nemzeti érték megnevezése: Cserépfalu folklórja,hagyományápolás
- 2.A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:
 agrár - és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások kulturális örökség sport
 természeti környezet turizmus
3. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése: Cserépfalui Települési Értéktár
4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

A folk-lore szó szerinti fordításban - a nép tudása! Ideértve a szájhagyomány útján terjedő népköltészeti alkotásokat épp úgy, mint a különféle hiedelmeket, szokásokat, szóban vagy zenei formában terjedő mesét, mondát, dalt, táncot, viseletet - a folklór néphagyomány.

A folklór a nép szellemi műveltsége! A folklór nemzeti kincs!

A folklór az emberek közötti állandó kommunikáció. Szerves része minden közösség kulturális, művészeti nyelvezetének, ki lehet vele elégteleníteni a közlési igényeket.

Cserépfalu folklórjáról először 1824-ben jegyezték fel élő „elmondásokat”, melyet Sárospatakon őriznek a Nagykönyvtárban, Novák Sándor jóvoltából. Később felfedezték, s igen

sokan érdeklődtek e kis bükki falu népzenei és egyéb hagyományai iránt, mert volt is mit feljegyezni az utókor számára.

1955-ben Mizser Lajosné cserépfalui tanítónő küldte be gyűjtését a Néprajzi Múzeum pályázatára a Lakodalmos versek, hívogatók 1880-1900-ig, köszöntők, gyermekjátékok címmel.

Évekkel később Lajos Árpád, a Hermann Ottó Múzeum tudósa végez népzenei gyűjtést a faluban. Borsodi Fonó címmel kötet is jelent meg belőle.

1962-ben egy nyelvjárási gyűjtőpályázatra Kaucsek Judit Summásdalok, valamint Cserépi lakodalom címmel nyújtott be pályamunkát.

Barsi Ernő kétszer, 1948-ban és 1991-ben is végzett néprajzi gyűjtést a községben. Mindannyian gazdagnak, értékesnek tartották Cserépfalu folklóráját, melynek megőrzését igen szívükön viselték.

Prózai népköltészet:

Találós kérdések:

Rendkívül népszerűek voltak a régi falusi összejövetelek, mulatozások, közös munkák idején, gyakran találtak ki maguk is furfangosságokat, ezzel szórakoztatva az összegyűlteket. Pl.: Minden háznál pofon verik. Mi az? (szita)

Falucsúfolók:

Nincs is az országnak olyan települése, amelyet így, vagy úgy ne csúfolnának a „szomszédjai”, vagy ő a szomszédokat! Pl.: Gaggancsok a zsérciek, meszesek a cserépiek, malacok a várajjiak...

Anekdóták:

Voltak nagy mesélők, akik szívesen emlegették fel a régmúltat, a társaság középpontjában voltak, s állandóan „szerepeltek”, kérték is erre őket a többiek. Leggyakrabban tréfás hangnemben adták elő történeteiket, melyek aztán szájhagyomány útján terjedtek. Pl.: Megdőglött a lova? Semmi! Úgyis eladták vóna!

Az emberi életút folklórja:

Keresztelőkör:

Keresztkomák, közkomák kiválasztása, felkérése után a keresztelői vacsorán komapénzt szedtek: „*Tudják, meztelen jött a világra, se cipője, se ruhája!*”

Három hónapos koráig a baba pólyában volt. Énekeltek neki altatókat, állni tanítókat, járni tanítókat. Pl.: *Csucsujj baba, csucsujj baba..., Áll a baba, áll..., Jár a baba...*

Később a tanító, a szülő, nagyszülő tiszteletére nevelték a gyerekeket, köszöntőket tanítgatva velük. Pl.: *Ezen a szép napon, ahogy felébredtem...*

Nagylányok barátnőt választva mátkatálat küldtek egymásnak, süteménnyel, s ha az elfogadta, ezentúl így szólították egymást:: „*Juliska mátká – Piroska mátká*”.

Párosítók:

Ki a szeretőd? Már 4-5éves kortól „irányították” a gyerekeket, készültek a házasságra. - lakodalmast játszva, énekelve a felnőttektől ellesett rigmusokat, dalokat, köszöntőket hajtogatták. Pl.: *Jár a kosár, ki ül benne?*

Elszerepelték a lakodalmas házból való indulást, nászverseket, vőfélykopogtatót,

a lánybúcsúztatót, az ételek felhordozásakor mondott rigmusokat. Bemutatták a szokásokat: az első második vőfély versengését, menyasszony fektetését, a menyasszonytáncot, felkontyolást – mindezt versekkel, énekekkel, tánccal:

„Mikor a menyasszonyt ágyra fektetik, akkor a vőlegényt pokolba kergetik”

Azóta az első második vőfély versengése és a menyasszonyfektetés gyertyával szokások feledésbe merültek.

Hajnalporgolásig tartott a lakodalom, a tüzet szétáncolták, szétrúgták imitálták ezt is a gyerekek. A legjelentősebb hagyományápolás ezen a téren folyt.

Közös munkaalkalmak:

Aratáskor, summásságban és a fonóban nemcsak közösen dolgoztak, hanem ezek remek szórakozási lehetőségek is voltak. Munka közben szólt a nóta, de esténként is sokat évődtek, anekdotáztak, énekeltek, csúfolódtak az emberek. Az aratáskor vagy a summásságban – a távol, más falukban megtanultak is később beépültek a cserépiek dalkincsébe. A summásokat summásgazda toborozta, ő volt a vezető, a közvetítő. Az előmunkását ecetgazdának nevezték, ő diktálta az iramot. Nehéz körülmények között, kemény munka mellett énekszóval enyhítettek sorsukon. Pl. Tisztartó úr, éhes vagyok...

Télen kb. két évfolyambeliek jártak egy fonóba, 10-15-en – folyt a barátkozás fiúk és lányok között. Megszervezték a farsangot, igazi hagyománykincs keletkezett: csúfolódók, párosítók, legényvárók, hívogatók, szakítók, búcsúzó, balladák, betyárdalok. Pl.: Már én többet nem megyek a fonóba... Tulajdonképpen ilyen alkalom volt a lagzis csigatészta készítése is: egy-egy délutánt, estét arra áldoztak a lakodalomba hivatalos asszonyok, hogy tésztát gyúrjanak, majd a hosszában összetolt asztaloknál „pöncörgessék” a csigát. Közben rengeteget beszélgettek, viccelődtek, meséltek, énekeltek, igazi társasági életet éltek az asszonyok.

Jeles napok:

Az ünnepek, a „jeles napok” jelentették a kikapcsolódást a nehéz munkából. Mivel Cserépfalu református község, nem tartottak annyi ünnepet, mint a katolikusok. Ünnepei a templomban és családi körben folytak le, énekek, versek, időjóslo rigmusok szólaltak meg leggyakrabban. Pl.: Pál fordulása, ha tiszta, töven terem mező, pusztá.

Leggazdagabb szokásanyaga a lakodalomnak volt, s a karácsonyi kántálás is dívott. Névnepok közül az Istvánt ünnepelték meg különösebben, hiszen egyébként is karácsony másodnapja volt, terítve az asztal. Pl.: István nap reggelén eljöttem hozzátok...

Daltanulás, dalolási alkalmak:

A népdalt a közösségben történő dalolás élteti igazán. Ezen alkalmak során tudják elsajátítani az újakat, gyakorolják a már ismerteket és segít emlékezetben tartani a „régieket” is.

Valaha a bölcsőringatástól kezdve minden alkalmat megragadtak a közös éneklésre, verselésre, táncrea perdülésre.

A kisgyerekek a játékok során, vagy szüleiket munka közben hallgatva tanulták meg a szép dalokat, majd összejöttek a kapuk előtt, a Kispáston legeltetés közben, s játszottak. A nagyobb lányok kézimunkáztak, beszélgettek.

A már említett lakodalmak során füleltek leginkább a gyerekek, hiszen ez az egész falu apraja-nagyjának látványos ünnep volt.

A fiatalság vasárnap délutánonként a szövetkezet előtti téren jött össze, a lányok sétálgattak, labdázta, énekes párosító játékokat játszottak.

Őszi, téli esteken a legények dalolva mentek a fonóba, jöttek a pincéből, beszélgettek, poharazgattak, katonadalokat nótáztak. **A fonó** volt a legbiztosabb háttér a daltanulásnak, mesélésnek, évődésnek.

Cserépfalu népdalkincsének megőrzésében is a fonóházaknak volt a legnagyobb szerepe.

Aztán volt, aki munka közben is dalolt, szántás közben, a határban, hogy hamarabb teljen az idő, s így jobban ment a munka is. Észrevétlenül tanulták a dalokat, verseket, történeteket a gyerekek, s felnőttek egyaránt.

A szüret, a kukoricafosztás, a leányok, legények találkozási jó alkalom volt a tréfálkozásra is. (Üszkös kukoricával viccelődtek, riogatták a lányokat).

Mindezeket a dalokat, verseket együtt ismerte, tanulta meg és tette lelki gazdagságának részévé a gyermek, gazdagította „éléstárát” a felnőtt.

Nagy öröm számunkra, hogy 15 éve újra indult a Hagyományápoló nótacsoport, s kisebb-nagyobb szünetekkel máig működik, fellépnek a falu ünnepein – Majális, Pálinkamustra, Falunapok, Szüreti multság, Idősek napja -, ébren tartják a feledőben lévő énekeket, bemutatják szép népviseletünket, megénekeltek a közönséget. Csatlakoztak hozzá a fiatal citerások is, akikkel még színesebb lett az előadásuk.

Szintén üdvözölhetjük a Csurdóka táncház megszületését, hiszen összejöveteleire egyre több gyermek és felnőtt – szülők és nagyszülők – látogatnak el. Időnként élőzenével kísérik őket, remek profi táncosok, népzeneészek, oktatók mutatják be és gyakorolják együtt a tánclépéseket, ismertetik meg a magyar tájak dalait, táncait az érdeklődőkkel.

Az utóbbi időkben egyre kevesebb az együttdalolási alkalom. Ahogy Kodály Zoltán írja:

...lassan, de kérlelhetetlenül írja a hagyományt maga az élet...Most a művelt rétegen a sor, hogy felkarolja, megőrizzé.

Néhány jó lélek szükséges csupán ahhoz, hogy valami szép és szívmengető dolog megszülessen!

1981. szeptember 30-án megalakult Cserépfaluban a népdalkör, melynek majdnem 30 alapító tagja volt. Vezetőt is találtak **Meder Iván** karnagy személyében, aki lelkiismeretesen felkarolta a „tisza forrás”-ból származó hangzást és irányította, fejlesztette a csoport zenei ízlését.

Különböző fellépéseken mutatták meg magukat a fényes torkú cserépiek, mert a szakszerű próbáknak hamar megmutatkoztak a pozitív jelei. Művelődési házakban, Falugyűléseken, zárszámadó közgyűléseken, a környező települések egy-egy ünnepnapján – mindenhol nagy sikert arattak.

1982. májusában országos KIVÁLO minősítést nyertek el, s ettől fogva még lelkesebben gyakoroltak a kórustagok.

Béres Ferentől Lukin Lászlóig elismerően beszéltek a népdalköréről

Folytatták a vendégszerepléseket, jártak Tokajban szövetkezeti találkozón, Bükkzsércen, Bogácson, de még a rádióban is szerepeltek Béres János műsorában.

Az együttes tulajdonképpen rövid ideig működött, azután a vezető elhagyta a népdalkört, s a csoport irányítás nélkül szét is esett, feloszlott.

A hagyomány újjáéled: a Cserépfalui hagyományápoló kör megalakulása

Néhány jó lélek ... beigazolódott, hogy semmi sem lehetetlen: 1999-ben év végén **Sietőné Vadászi Olgi** életre hívta ismét a dalkört, összegyűjtötte a lelkes énekelni vágyókat és csütörtökönként megkezdődtek a próbák. Segítségül néhány idősebb, jó torkú asszonyt és férfit kértek fel, mutassák be a fiataloknak a régi szép nótákat, tanítsák őket Barta Barnabás citerazenéjével kísérve.

Szakmai zsűri előtt is bemutatkozott a csoport, de – bár mindig bíztatták őket-, hiányolták a szakmai vezetőt a dalkör éléről. A tagság újra és újra elhatározta: saját szórakozásukra, mások szórakoztatására énekelnek, nem cél a minősítés megszerzése.

Alkalmanként 6-8 fő ma is szívesen összeáll, hogy egy-egy rendezvényen ízelítőt adjanak a cserépi folklórból a helyieknek és az idelátogatóknak.

5. Indoklás a Települési Értéktárba történő felvétel mellett, kitérve a nemzeti érték jelentőségének bemutatására:

A folklór szerves része Cserépfalu közösségi kulturális, néphagyományainak. A találós kérdések, csúfolók, anekdoták feljegyzése ünnepekkor, közös munkaalkalmakkor jeles napokon való gyakorlása

a garanciája e kincstár megőrzésének. A különböző csoportok megalakulása- hagyományápoló, táncház- és a közös összejövetelek a folklór népszerűsítéséhez kiváló alkalmat biztosítanak.

A fentiek alapján települési értékké nyilvánítása indokolt.

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Cserépfalu hét és fél évszázada

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: www.cserepfalu.hu/ertektar

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja.

6 db fénykép

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek.

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat.

Cserépfalu folkrolja, hagyományápolás

1. Hagyományápolók a millenniumi ünnepségen

2. Hagyományápolók a Boldizsár Lovastanyán

Cserépfalu folkrolja, hagyományápolás

3. Lagzi lesők

4. Vőfélyek – 1942

Cserépfalu folkrolja, hagyományápolás

5. Lányok - játék

6. Borozgatás a pincesoron